

Kamran Nəzirlinin "Dərd"i

İstənilən bədii əsər o vaxt qiymətini, dəyərini alır ki, o oxucu tərəfindən təkcə kitab kimi, əsər kimi alınıb rəfə qoyulmur. Yəni, evin bəzək əşyasına çevrilmir. Çünki yazılan oxunmaq üçündür. Yoxsa evdə təmizlik işləri görünəndə silib, tozunu alıb yenidən kitab rəfində yerləşdirmək üçün deyil. Bax, bu mənada mən özüm demək olar ki, hər gün gözəndən keçiriyim, vərəqlədiyim müxtəlif kitablarda təbii ki, müxtəlif müəlliflərin fikirləri ilə qarşılaşanda ələ bilərəm ki, o kitabı, o yazını ilk dəfə oxuyuram, ilk dəfə görürəm. Baxmayaraq ki, bu kitab mənə 2004-cü ildə hədiyyə olunub. Özü də müəllifin səmimi avtoqrafı ilə

Kamran Nəzirli tanıdığım, dəyər verdiyim, çörək kəsdiyim və dostluq etdiyim Söz adamıdır. Bunu ona görə xüsusi vurğulayıram ki, həm birlikdə işlədiyim müddətdə, həm də təmasda olduğumuz bütün zamanlarda onun bir bütöv xarakteri ilə və bir də bir sifəti ilə qarşılaşmışam. İllər keçsə də həmin dediyim və xüsusi vurğuladığım xüsusiyyətlər Kamran Nəzirliyə dəyişməyib. Olduğu kimi qalır! Amma yaradıcılıq uğurları genişləniib, şaxələniib, ölkə hüdudlarını aşmışdır. Bu da bir oxucu və dost kimi hər zaman məni məmnun edir.

Bugünlərdə Kamran Nəzirlinin 2004-cü ilin iyun ayının 15-də mənə avtoqrafla bağışladığı "Şeytan işığı" kitabını bir də götürdüm əlimə. Bəri başdan deyim ki, bu kitabın demək olar ki, çox böyük bir hissəsini ön-

cələr oxumuşdum. Bilmirəm nədən sə yenə çəkdi məni özünə. Götdürdüm və ələ kitabın arasını açanda ilk qarşılaşdığım "Dərd" çəkdi məni özünə. Düzünü deyim ki, bir az duruxdum. Daxilən düzüm-özümle danışırmış kimi yenə "Dərd?!" dedim. Görünür dərd məsələsi mənim boyuma biçilib. Ona görə də həmişə hər yerdə qarşıma çıxır, tək qoymur məni. Şükürlər olsun ki, mən də dərdin boyunu sevməkdən yorulmuram. Anlaşıraq və yoldaşlıq da edirik. Elə Kamranın "Dərdi" də ilk cümləsindən "saqqızımı oğurladı", tutdu yaxamdan Oxudum

Hekayənin sadə bir mövzusu, yəni ədəbi dildə desək, ampulası var. Hər kəsin şahidi olduğu bu əsas sujet özünün cəmiyyətdə yerinin olmamasıdır. Hamıya, hər kəsə artıq görünməyindir. Daha çox da həyatda kimlərinə "qapazaltısı, əlaltısı" olmaqdır.

Hekayənin baş qəhrəmanı Lətifdir. O, kənddə yaşayır. Qapı qonşusu Münəvvər xanımın tapşırıqlarını yerinə yetirir. Həyatı dünyaya gələn gündən uğursuz olubdur. Ona görə də vəzifə sahibi olan Münəvvər xanım ona az qala özünün tapşırıqlarını yerinə yetirən, həyətbacasına göz-qulaq olan, kimsəsiz, uğursuz bir adam kimi diqqət mərkəzində saxlayır. Lətifin bir nöqsanı da var. O da içkiyə meyilli olmasıdır. Əlinə düşün pul-paranı tək qaldığı damın altında arağa verir və Lətif həm də ona görə tək qalır ki, ailə həyatı da uğursuz olub. Birinci arvadı öləndən sonra Münəvvər xanım ona xadimə işləyən Sonanı tapıb.

Atalar sözü var. Deyirlər ki, kasıbınkı götürmür. Bax, Sona ilə evlənen Lətifin bəxti yenə götürmür. O da xəstələnir, hətta Münəvvərin verdiyi pula Bakıya - həkimə getirir. Lakin

Bu kişinin bəxtində ailəli olmaq yazısı olmadığından bir qış günü Sonanı da torpağa tapşırır. Və özü də etiraf edir ki, həyatında bir doğulanda ağlayıb, bir də arvadı öləndə. Bu qəribə məqamların arxasında yazıçı Lətifin talesiz olduğunu yox, həm də mübarizə apara bilmədiyini, iradəsinin zəifliyini və hənırlamış adamların Lətif kimilərdən çox soyuqqanlıqla istifadə etmələrini sadə, amma gerçək detallarla oxucuya çatdırıb. Əgər hekayəni oxusanız görərsiniz ki, Münəvvər oğluna toy edir və tapşırır ki, Lətifə mağara buraxmasınlar. Çünki Lətif içki aludəçisi, özünü apara bilməyəcək, toya dava salacaq və bu vəzifə sahibi olan Münəvvər xanımın imicinə uyğun gəlməyəcək. Ona görə də Lətifə mağardan çox uzaqda tutmaq ona

ancaq görəcəyi işləri tapşırmaq lazımdı. Amma Lətif bir insan kimi o toyda iştirak etmək, o toya nəmər yazdırmaq istəyir. Çünki Münəvvər ona çörək pulu verir və arvadının müalicəsinə, dəfninə maddi köməklik göstərib. Lətifin dediyi kimi, onu meydana tək qoymayıb. Deməli, Lətif də əməyinin qarşılıqlı olaraq Münəvvərin verdiyi 50 manatı o toyun dəftərinə yazdırmaq istəyir. Ha cəhd edir, onu mağara buraxmırlar. Lakin qonaqların mağara daxil olduğu məqamdan istifadə edib içeri girib adını yazdırmaq istəyəndə ayaq üstə dura bilməyindən yıxılır. Bax, bu məqamda Lətifin gerçək aqibəti - yəni Münəvvər kimilər üçün yeri, dəyəri, mahiyyəti üzə çıxır. Onu sürüyüb mağardan çıxarıb və bir maşına atıb qəbirsanlığa gətirirlər və

Gecənin yarısı qəbirsanlıqda özünə gələn Lətif başını qaldırıb tərpenmək istəyəndə bədəninə necə ağır olduğunu və bu ağrının dəhşətlerini aşkarca hiss edir. Sonra baxıb görür ki, arvadının məzarının böyrünə atıblar onu Və sonra baxır ki, onunla üz-üzə bir it dayanıb. Bax, həmin məqamda Lətif bəlkə də həyatının ən ağıllı, ən gerçək sualını dilinə getirir. Ona baxan itə çox təsirli bir sual verir:

- Nə var, nə baxırsan? Adam görməmişen?!

Mən bir oxucu olaraq Lətifin itə ünvanladığı sualın əslində Münəvvərə, onun kimilərə ünvanladığını göydə tutdum. Çünki Lətifin qəbirsanlığa gətirilib atılması onun dəyərini, insanlığını bilməyənlərin və bu bilməməzliliklə də Lətifə hər gün iç-

məyə, dünyanı, özünü unutmağa, görməməyə yönəldənlərin yuxarıdan aşağıya baxmalarının nəticəsidir. Onlar bilərəkdən Lətifə bu cür aşağılayıblar, bu cür yaşamağa alışdırıblar və sonda da it də Lətifə tanımayıb. Ona adama baxdığı kimi baxmayıb.

Yığcam bir hekayənin detallarını ardıcılıqla masa üzərinə düzəndə görürəm ki, qəbirsanlığı "ölü şəhər" adlandıran Lətif əslində orda adamdı, orda onu tanıyırlar, dəyərləndirirlər. Bu haqqını dərk edən Lətif göz yaşını silərək Münəvvərin oğlunun toyunda nəmər yazdırmağa cəhd etməsini özünün qüsuru olmasını başa düşür və deyir ki, gör mən nə ilə öyünmək istəmişəm. Pulla, rüsvətlə mənəb qazanan və tutduğu vəzifədən də rüsvətxor kimi istifadə edən Münəvvər və onun ailəsi sonda iç üzlerini onlara inanan, sədaqətlə xidmət edən Lətifə göstərirlər. Bax, bu detal, yəni nəmər yazdırmaq istəyəndə Lətifin yıxılması Kamran Nəzirlinin "Dərd" hekayəsinin mahiyyətini açır. Göstərir ki, adamlara aşağılayıcı nəzərlərlə baxıb onların şəxsiyyətini, heysiyyətini alçalmaq ən böyük dərdə, problemdir. Baxmayaraq ki, Lətif bir insan olaraq öz dərdin içərisində ayaqda dursa da ona göstərilən münasibət həmin dərdin bəlkə də min qatıdır. Yəni şəxsi həyatın faciəsi, dərdi, cəmiyyətin ümumi dərdinin bələsinin fonunda heç nədi, gözə görünmür. Ona görə də cəmiyyətin dərdinin dərdini çəkmək, onu sözsəz çevirib oxucuya çatdırmaq Kamranın bu hekayəsinin mənə görə başlıca mahiyyətidir. Hər halda mən oxucu olaraq bu qənaətə gəldim.

Əbülfət Mədətoğlu

